

Kad zosis nolaižas tīrumos: zemnieku ikgadējā cīņa

Jana Skrivļa-Čevere

Pavasaris ir laiks, kad no siltajām zemēm atgriežas gājputni. Debēs zīmējas arī zosu kaši, kas, lai arī Latvijā uzturas tikai caurlidojot, tomēr sagādā zemniekiem ne mazumu galvassāpju un arī finansiālus zaudējumus.

Zosis migrējot pārvietojas lielos baros un labprāt izvēlas atpūsties un uzņemt barības vielas turpmākajam ceļam tieši tīrumos, tikmēr zemnieki, cenšoties pasargāt savus sējumus, izmanto visas iespējamās metodes. Viena no, iespējams, pretrunīgākajām – limitēta zosu ieguve, ko gan drīkst izmantot vien ar Dabas aizsardzības pārvaldes izdotu atļauju. To var veikt tikai diennakts gaišajā laikā, kad putni ir nolaidušies lauksaimniecības zemēs ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, kuras ir veidotas putnu aizsardzībai. Atbaidīšanas laikā jāievēro visi nosacījumi un medības reglamentējošie normatīvie akti, kā arī ir aizliegts lietot gludstobra munīciju, kas satur svīnu, un atrasties ar svīnu saturošu gludstobra munīciju darbības veikšanas vietā. Ja zosis paceļas spārnos, to ieguve un atbaidīšana jāpārtrauc, liecina informācija Dabas aizsardzības pārvaldes mājaslapā www.daba.gov.lv.

Lauksaimniecības zemēs migrējošie putni nereti apmetas, jo tiem trūkst dabisku barošanās un atpūtas vietu, kā arī kultivētajās platībās putniem barība ir vieglāk pieejama un uzturvielām bagātāka.

Par to, kāda situācija ir viņa laukos, lūdzu pastāstīt ZS «Vecvanagi» (Preiļu pagastā) saimnieku NORMUNDU SEILI.

Normunds atzīst, ka, lai arī šogad ir daudz zosu, tomēr, salīdzinot ar pagājušo gadu, vismaz pagaidām to ir krietni mazāk, visticamāk, tāpēc, ka nav liels mitrums, tāpat arī naktis ir aukstas. Šogad zosis dzīro saimniecības zirņos, kas iesēti 85 hektāru platībā. Pagājušogad putni barojās pupās, no iesētajiem 250 hektāriem 60 hektāri tika noēsti līdz zemei. Cik lieli postījumi būs šogad, to varēsot redzēt, kad zirņi sadīgs.

Jau vairāk nekā nedēļu zosis tiek dzēnātas no laukiem, braukājot ar mašīnām pa tehnoloģiskajām slīdēm un baidot putnus, citi izmēģinātie pasākumi – maisu likšana uz laukiem utt. – īsti nelīdz, atzīst saimnieks, piebilstot, ka, protams, necik tālu tie putni neaizlido – pie kaimiņa, vai, ja ir lielāks lauks, nereti ir tā, ka putni paceļas vienā lauka galā, un nolaižas tā paša lauka otrā malā. Letālo atbaidīšanu saimniecībā neizmanto, tā kā Normunds pats nav mednieks.

Vaicāts par pieteikšanos kompensācijām par augkopībai nodarītajiem postījumiem,

viņš atzīst, ka, ņemot vērā kaimiņu pieredzi, kuri pieteikušies, tomēr nekādas kompensācijas nesaņēma, pagājušogad kompensācijām nepieteicās. Kādi varētu būt labākie risinājumi ik pavasari migrējošo putnu problēmai? Normunds spriež, ka tās, visticamāk, varētu būt izmaiņas likumos, atļaujot medniekiem medīt zosis. «Tas ir vienīgais, manuprāt, iedarbīgais risinājums, kas tiešām palīdzētu. Šobrīd valstī ir tā, ka aizstāvam zosis, nevis zemniekus, kuriem tiek izpostīta raža. Būtu jāmaina domāšana, saprotot, kas ir prioritāte – atbalstīt zvērus un aizsargāt zosis vai palīdzēt zemniekiem.»

Vaicāju – kā šopavasari rit darbi? «Šobrīd gaidām lietu, protams, ne tādu, kāds bija pagājušogad, bet mitruma trūkst, un uz zemes jau ir izveidojusies garoza, kas traucē sējumiem dīgt,» atzīst zemnieks un pastāsta, ka pirmoreiz dzīvē 80 hektāros iesēti eļļas lini, kas ir pateicīga kultūra šī brīža situācijā, jo tiem nepieciešams salīdzinoši maz minerālmēslojuma. «Jāaudzē tie kultūraugi, kuriem šajā ziņā vajadzīgs mazāks ieguldījums,» saka Normunds Seilis. «Kādi būs rezultāti, to redzēsim, ražu novācot.»

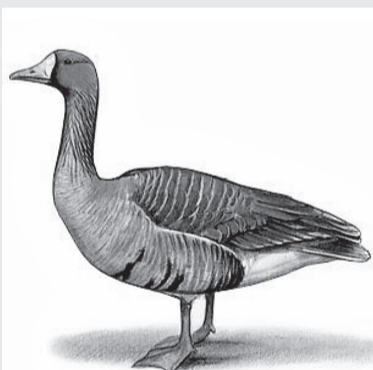
Ilustratīvs foto, www.pixabay.com

Ornitoloģe un pētniece ANTRA STĪPNIECE videoierakstā, kas atrodams *Facebook*, stāsta, ka lielākā daļa zosu ir caurceļotājas un uz laukiem barojas, lai uzkrātu barības vielas migrācijas turpināšanai – kamēr nav uzkrāts pietiekami daudz barības vielu ceļam, tās nekur nevar aizlidot.

Kā iemeslu tam, kāpēc zosu skaits ik gadu pieaug, ornitoloģe min faktu, ka pagājušā gadsimta vidū tika ieviesti aizliegumi un stingri putnu aizsardzības pasākumi, tā kā savvaļas zosu skaits Eiropā bija samazinājies līdz minimumam pārmedīšanas un dabisko biotopu izžušanas dēļ. Nu vairākas zosu sugu populācijas ir atkopušās, taču, kamēr putnu skaits pieaug, dabisko biotopu, kuros tās barojas iepriekš, kļūva aizvien mazāk – zālāji pārtapa aramzemē, tika veidotas aizvien lielākas vienlaidus lauku platības. Līdz ar to zosis vairāk barojas uz laukiem gan ziemošanas vietās, gan arī migrējot – sākot no nenovāktiem dārzeņu pārpalikumiem (bietes, kukurūza), līdz sējumiem – pupas, zirņi utt., kas ir bagātīga barības bāze, ļaujot uzkrāt spēkus

ceļam uz ziemeļiem un ligzdošanai. «Zosis ir intelligenti putni, ilgi dzīvo, daudz mās un, saprotot, kur ir labākas barības bāzes, var arī mainīt migrācijas ceļus,» teic ornitoloģe.

Runājot par letālo atbaidīšanu, Zviedrijā veiktie pētījumi rāda, lai šis veids būtu efektīvs, būtu jānogalina 10 % putnu populācijas, līdz ar to šī nebūtu labākā atbaidīšanas metode. A. Stīpniece uzskata, ka efektīvāka varētu būt baidīšana ar dronu vai suņiem. Dānijā un Nīderlandē veikti pētījumi par lāzeru izmantošanu, un rezultāti ir labi – 75 % gadījumu putni veiksmīgi atbaidīti, turklāt tie piedzīvo mazāk stresu. Ornitoloģe uzsver, ka baidītas zosis piedzīvo stresu, kas, kā liecina pētījumi, savukārt var palielināt putnu apetīti par līdz pat 6 %. Līdz ar to šai problēmai būtu jāpieiet kompleksi un vislabāk būtu nodrošināt zosīm vietu, kur tās varētu atpūsties – papuves, zālājus, vislabāk ūdenskrātuvju tuvumā, kur zosis varētu pārnakšņot –, jo, kā jau tika minēts, tikai labi paēdušas zosis spēs turpināt ceļu un līdz ar to migrēs tālāk.

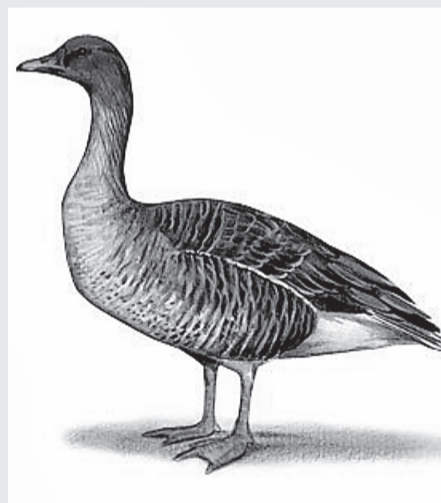

Attēli no www.latvijasdaba.lv

BALTPIERES ZOSS ir liela auguma zoss, bet nedaudz mazāka par sējas un meža zosi. Tās ķermeņa garums ir 64–81 cm, spārnu plētums – 130–165 cm, svars 1,93–3,31 kg. Abi dzimumi izskatās vienādi, bet tēviņi ir lielāki nekā mātītes. Baltpieres zoss apspalvojums ir pelēkbrūns ar tumši brūnu muguru un virsasti, gaiši pelēkām krūtīm, uz kurām ir tumši brūnas vai melnas, neregulāras šķērsjoslas un raibumi. Uz pieres pie knābja pamatnes tai ir balts apspalvojums, kā arī balta ir zemaste un spārnu priekšējā mala. Baltpieres zoss kājas ir koši oranžas, bet knābis rozīgi oranžs. Jauniem putniem nav baltā laukuma uz pieres un tumšo raibumu uz krūtīm.

Baltpieres zosij ir ļoti plašs izplatības areāls, kas aptver Eirāziju un Ziemeļameriku, Grendlandes un Islandes salas ieskaitot. Tā ligzdo tundrā, izplatības areāla ziemeļu reģionos, bet ziemot dodas uz dienvidiem ezeru, dīķu un jūras līču krastos, kā arī purvos, par barošanās vietām izmantojot lauksaimniecības tīrumus. Tās tuvākā radniece ir mazā zoss (*Anser erythropus*), kas Latvijā ir reta caurceļotāja. Abas sugas ārēji ir ļoti līdzīgas, atšķirīgākais ir to augumu izmērs.

Latviju katru gadu šķērso desmitiem tūkstošu baltpieres zosu. Rudeņos tās no Eiropas ziemeļiem dodas ziemot uz Ziemeļjūras dienvidu piekrasti Britu salās, bet pavasarī atpakaļ uz ligzdošanas vietām, parasti uzturas kopā ar sējas zosīm. Ceļošanas laikā, lai barotos, zosis nolaižas uz lauksaimniecības zemēm, purvos, pie ezeriem un vijvju dīķiem.

Attēli no www.latvijasdaba.lv

SĒJAS ZOSS ir liela auguma ūdensputns. Tās ķermeņa garums ir 68–90 cm, spārnu plētums – 140–190 cm, svars – 1,7–4 kg. Knābis ir samērā garš, pamatne un gals ir melni, bet augšējās knābja daļas vidus ir oranžs, arī kājas un pēdas ir koši oranžas. Apspalvojums ķermeņa augšpusē ir pelēkbrūns, īpaši tumšas ir spārnu virspuses, izceļoties baltajām spārnu spalvu maliņām. Aste spalvas ir tādas pašas kā spārniem. Ķermeņa apakšpuse ir gaišāka, vēders un zemaste – balta. Jaunie putni izskatās līdzīgi pieaugušajiem, bet to apspalvojums ir gaišāks un baltās spalvu maliņas mazāk izteiktas.

Sējas zosis ligzdo taigā un mežu tundrā, no Skandināvijas līdz Japānai un Korejai. Ziemo ziemeļrietumu un centrālajā Eiropā, kā arī Āzijas austrumos, aukstās ziemās ceļo arī tālāk uz dienvidiem, sasniedzot Ziemeļāfriku.

Latvijā sējas zosis ir parastas caurceļotājas gan pavasarī, gan rudenī. Pārlidojumu laikā tās sastopamas dažādās ūdenstilpēs, purvos, pļavās un laukos, Latvijā ziemā ļoti reti.

Informācija no Wikipedia.org

UZZINĀI

- Latvijā pavasara migrācijas laikā neviena zosu suga nav medījama.
- Dabas aizsardzības pārvalde lauksaimniekiem jau septīto gadu izsniedz atļaujas zosu atbaidīšanai jeb limitētai zosu ieguvei.
- Letālo atbaidīšanu var veikt pavasara migrācijas laikā, parasti līdz 15. maijam.

- Letālu atbaidīšanu drīkst veikt tikai sējas zosīm (*Anser fabalis*) un baltpieres zosīm (*Anser albifrons*).
- Kopējais limits visā Latvijā parasti ir noteikts ap 1000 zosu (500 sējas zosis un 500 baltpieres zosis), un maksimālais iegūstamo zosu skaits vienai saimniecībai tiek ierobežots.
- Šogad līdz 22. aprīlim izsniegtas 52 atļaujas zosu limitētai letālai at-

baidīšanai. 2025. gadā tika izsniegtas 56 atļaujas, no tām 47 saimniecības jeb 84 % neieguva nevienu zosi. Līdz 15. maijam tika iegūtas 36 zosis jeb 4 % no pieļaujamā skaita, visvairāk – sējas zosis (23 jeb 64 %).

- Dabas aizsardzības pārvalde saņem arī pieteikumus par nodarītajiem postījumiem augkopībai. Šogad līdz 22. aprīlim saņemti deviņi pieteikumi.

- 2025. gadā zosu nodarīto postījumu kompensācijās izmaksāti 143 440 eiro.
- 2024. gadā pieteikto postījumu platības bija 382 ha, 2023. gadā – 216 ha. Par 2024. gadā zosu radītajiem postījumiem augkopībai tika izmaksāti 170 917 eiro, bet 2023. gadā – 131 238 eiro. ▣

Dabas aizsardzības pārvaldes informācija

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Kad zosis nolaižas tīrumos: zemnieku ikgadējā cīņa» saturu atbild SIA «Vietējā»».